

Hüseyin Cengiz

ve sonra yol bitti

DESTEK YAYINLARI: 708

EDEBİYAT: 184

HÜSEYİN CENGİZ / VE SONRA YOL BİTTİ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Ali Türkmen

Destek Yayınları: Eylül 2016 (3.000 Adet)

4.Baskı: Ekim 2016

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-156-6

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel.: (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekyayinlari.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak

Sertifika No. 29652

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad.

Odin İş Mrk. B Blok No. 403/2

Zeytinburnu / İstanbul

Hüseyin Cengiz

ve sonra yol bitti

Kardeşlik ve aşk gurbete düşerse...

Çimen yeşili gözleriyle aileye huzur dağıtan
ninem Zahide'ye ve ayağının tozunun takipçisi olmaya
çalıştığım dedem Hüseyin'e...

*“Hepimiz kardeşler gibi yaşamayı öğrenmeliyiz veya
aptallar olarak çürümeyi.”*

– Martin Luther King

Roman çalışmamın başından beri beni yüreklendirip destekleyen eşim Sevin'e, kitabı bir an önce bitirip kendisi ile zaman geçirmemi sabırsızlıkla bekleyen oğlum Deniz'e, bilgi ve deneyimlerini incelikle sunarak kitabımın gönüllü editörlüğünü yapan edebiyatçı dostlarım Nermin Bezmen'e, Nevin Çelik'e, Mehmet Çetin'e, Burhan Gündoğan'a, Namık Kuyumcu'ya, Hasan Öztoprak'a, Aydın Şimşek'e, yazma serüvenimin yakın tanığı olan ve eleştirileriyle beni çoğaltan sevgili dostlarıma, ilk kitapta olduğu gibi bu kitapta da yayınevinin daha kapısından girerken beni kendi evimdeymişim gibi hissettiren Destek Yayınları ailesine teşekkür ederim.

“Ah ciğerim! Derler ki ben bir Ermeni dölüymüşüm. Döl olmayaydım da o yatağa düşmeyeydim. Taş ustası bir babadan olma, dünyalar güzeli bir anadan doğma Hrant’ım ben. Belki de davar nöbetinde bir Kürt çobanın, gizli Ermeni aşkı babaannemin rahmine bıraktığı Kürt dölüyüm. Ya da Orta Asya’dan gelip aynı topraklarda filiz vermeye çalışan Türk tohumuyum. Sürgün müyüm, kederzede mi yoksa kaderzede mi bilmiyorum.

Hama Bıko, bana şimdi nesin dersen 1915’ten beri adım Xıdo’dur yani Xıdır...”

Aret’ten ödünç aldığı elyazması defteri okumayı bırakan Hasan, defteri yanındaki sandalyeye koyup masaya döndü. Mavi ahşap masanın, özenle serilmiş mavi beyaz kareli örtüsüne eşlik eden Ege mezelerine baktıkça, acıktığını hissetti. Ot tabağı, fava, kabak çiçeği dolması, enginar, lakerda, karies, atom ve zeytinyağlı birkaç mezenin ortasındaki bol nar ekşili, sızma zeytinyağlı mevsim salatasını gözleriyle hızla süzdü. Arkadaşları gelmeden siparişleri vermiş, onların gelmesini bekliyordu.

Dikkatini masadan ayırıp çevreyi incelemeye başladı. Küçük körfezde açıktan esen rüzgârın tatlı serinliği, balıkçı teknelerinin üzerinde yatan kediler gibi, gerinerek uyuma isteği uyandırıyor. Yırtılan ağlarını onarmaya çalışan balıkçılar, aynı zamanda açtıkları küçük tezgâhlarında, tuttukları balıkları sessizce satışa sunuyordu. Oysa balık halleri ve pazarlarda balıkçıların sesleri, ölen balıkları diriltecek kadar yüksek çıkardı... “Ama orada satışı yapanlar balık tutanlar değil, balık satışı yapan esnaflardı.” Bu küçük bilgiyi, merakına yenilip kıyadaki balıkçıya sorunca, balıkçı fışıldamıştı.

Balık tutmanın yolunun sabırlı ve sessiz olmaktan geçtiğini bilen balıkçıların, denizden karaya geçtiklerinde de aynı tavrı devam ettirdiklerini düşündü. Ağları onaran balıkçı, ağların içerisinde kalan küçük bir balığı kedilere doğru atınca, miskin miskin uyuklayan kediler, sanki numara yapıyorlarmış gibi, hep beraber fırladılar. Balıkçı ikinci balığı atınca, gruba bir de martı eklendi. Günbatımının sessizliği martının çığlığıyla hareketlenmeye başladı. Denizlerin haylaz çocuğu martının, karadaki balığa ortak olmaya çalışması, balıkçı barınağının sevmemiş kedilerini huzursuz etti. Yemeklerini köpeklerle bölüşmeye alışkın kediler, anlaşılan üçüncü bir ortak istemiyorlardı. Umduğunu bulamayınca, küçük körfezin karşı yakasına uçan martıya yaklaşır simit parçası atan yaşlı adam, uzaklaşmak zorunda kaldığı çocukluğuna götürdü Hasan’ı. Elindeki bastonu, üstündeki cepkeni, yana taranmış beyaz saçları, rüzgârda uçacakmış gibi duran dal gibi bedeni ile dedesine ne kadar çok benziyordu...

***

Toprak damlı, yüksek pencereci, çok çocuklu, az yemekli, bol ekmecli bir evde, evin hemen arkasında onlara ev arkadaşlığı yapacak kadar yakın, iki inek, üç keçi ve iki koyunla birlikte, yaşama merhaba demişti. Hasan'la aynı gün doğan buzağı evdeki ilgiyi ikiye bölmüştü. Evdeki çocuk sayısı inek sayısından fazla olduğu için, ev ahalisinin büyük çoğunluğu, buzağıya daha fazla ilgi gösteriyordu. Sarı saçlı çocukların özel ilgi çektiği çocukluğunun coğrafyasında, saçlarının sarılığı bile buzağıya olan ilgiyi azaltamıyordu. Buzağı kısa sürede evin ihtiyaçlarını karşılayacağı için hayati önem taşıyordu. Havalar henüz ısınmadığından, buzağıyı süt emdiği zamanlar dışında evin içine alıyorlar, iki yavru birbirlerinin soluklarını duyarak büyüyorlardı. İkincinin misafirliği, Hasan'ın kırkının çıkarıldığı gün sona erdi.

Hasan dualarla banyo yaptırılırken; ev baştan aşağı temizlenmiş, buzağı da ahıra götürülmüştü. Baharla birlikte, kış aylarının hayatı yaşanılmaz kılan, köyün yüksek tepelerinde üç metreyi bulan kar erimiş, doğa beyaz örtüsünü çıkarıp ilk tohumlarını patlatmaya başlamıştı. Kış boyunca güneşi özleyen Hasan'ın dedesi, elinde bastonuyla evin önündeki sahanlıkta, bu baharı da görebildiği için şükredip, özlemine çektiği güneşe yüzünü dönerek dua ediyordu. Yıllar önce kaybettiği annesi, babası ve kardeşlerinden sonra yapayalnız kalan İbrahim, yeneden kurduğu ailesine bir şey olmasın diye bildiği bütün duaları içinden sıralamaya başladı. Son günlerde her sabah yaptığı gibi, karısını, çocuklarını ve torununu korusun diye Allah'a, evliyalara, güneşe ve suya yakardı.

Geçmişte yaşadığı kötü anılara öyle dalmıştı ki, kucağında torunuyla gelip yanına oturan Zahide'yi fark etmedi bile. 1938

sonbaharından sonra bir daha güneşi göremeyen ailesinin acı hatırası içini sızlatıyordu hâlâ. Köy ateşe verilirken saklandığı samanlıktan, sol kolu yanarak kurtulan İbrahim, hiç hareket etmeden o günleri düşünüyordu. Gözlerini kısarak, uzaklardaki dağın ardından doğan güneşin, gözlerine mil çekilmişler gibi kendisini etkilememesine şaşırırsa da, kör olma ihtimali aklına gelince, önüne eğildi.

Kaçmak zorunda kaldığı köyüne on yıl sonra döndüğünde Firik Dede'nin güneşle ilgili söylediklerini hatırladı. "Başımıza geleni sorma oğul, bir karanlık dönemdi. Harami sofralarında yer kapma yarışına girdiğimiz gün zaten kaybetmiştik her şeyi. Cellada kılavuz olma halimizi evliyalarımız da kabul etmemişti. Kabul etmediği içindir ki bize, gidin, ne haliniz varsa görün demişlerdi. Bil ki oğul, bütün karanlıklar kötüdür, ömrüm boyunca şafağa secde etmem bu sebeptedir. Çünkü seherin vakti ilk ışığın habercisidir ve bil ki ışıktaki leke yoktur. Bilir misin oğul, toprak evlerimizin kapısı neden hep güneşe açılır? Sence bu bir tesadüf müdür? Unutma ki Dersim'in bütün ulu ağaçları gövdelerinde bize yer açmıştı, dağlarımızda mazlumun sığınma eviydi. Onların kerametinden bir gün olsun şüpheye düşmedim. Ama gel gör ki her sabah kapımızın eşliğini ısıtan o yüce varlığa önce biz sırtımızı döndük, sonra da yol ve erkânı kaybettik. Unutma ki harami sofralarındaki kan lokmasını biz hazmettik ama onlar asla hazmetmedi. Kendi gerçeğine hep sadık kaldılar kısacası. Dersim'in tilsimini biz bozduk oğul ve bedelini de ağır ödedik. Şimdi anlıyor musun neden küstüğümü?"

Güneşe bir daha uzunca bakıp başını önüne eğdi. Kendisinin yaptığı, biraz eğri bastonuyla, toprağı eşelemeye başladı. Eşelediği ıslak topraktaki solucan, tek oyuncağının hayvanlar olduğu çocukluğunu aklına düşürdü. Bastonun ucuyla dikkatle

topraktan aldığı solucan açığa çıkınca, kıvrılarak tekrar toprağa girmek için çaba sarf ediyordu. İbrahim, solucanı kendi haline bırakarak, özlem ve kederle, çocukluğunu yaşayamadan büyümek zorunda kaldığı zamanın sol kolunu sızlatan hatıralarına dönmek üzere gözlerini yumdu. Üzerinden uzun zaman geçse de bellek tüm sıcaklığıyla, anılar sarnıcından kaynar su çekmeye devam ediyordu.

Yağmurlu bir sonbahar gününde ailesini kaybeden İbrahim, duman tüten köyünden ilçeye gitmek için yalınayak, dört saat boyunca arkasına bakmadan, çamurlu yolda yürümüştü. İlçenin girişinde, daha önce babasıyla bir defa misafir oldukları tek katlı, bahçeli taş evi görünce, açık bahçe kapısından içeri girdi. Kapıyı titrek ellerle çalıp, içeriden gelebilecek bir sese dikkat kesildi. Biraz bekledi, sonra yeniden korkak, küçük ellerinden beklenmeyecek güçle tekrar vurdu kapıya. İçeriden beklediği sesleniş gelmedi.

Evin sağlam olması onu rahatlatırsa da, bu sağır kapı ölümü hatırlatıyordu. Acaba burada yaşayanlara ne olmuştu? Birkaç denemeden sonra vazgeçip, evin yan duvarına yaslanmış odunluğun, telle bağlanmış ahşap kapısını açıp içeri girdi. Karanlığa alışan gözleri ve ellerinin yardımıyla küçük odunluğu kolaçan etmeye başladı. İçeriye yığılmış odunlar, iki torba içerisinde kömür, eski bir çul ve kırık tahta parçaları vardı. Çulu yere serip üzerine uzandı. Sızlayan sol kolunun acısı, uyumasına engel oluyordu. Ahşap kapının tahtaları arasından sızan ışıktaki bir dalgalanma oldu aniden. Bahçeye birileri girmiş olmalıydı. Üstüne uzandığı çulu altından çıkararak üstüne örtüp titremeye başladı. Korkudan dişleri birbirine vurmasın diye dilini ısır-maya başladı. Kan tadı ağızına yayılmaya başlayınca dişlerini dilinden ayırdı.

Odunluğun önünden geçen karartı geri dönüp, kapının telini dışarıdan kapatınca derin bir nefes aldı. Kapıyı kapatığına göre ev sahibi olmalıydı. Hemen ayağa kalkıp kapıya vurmaya başladı. Evin sahibi odunluktan gelen sesi duyunca irkilmeye başladı. Şimdi korkma sırası ondaydı. İçeriden gelen ses onu ürkütmek için yeterliydi. Mesleği nedeniyle orada kalmasına izin verilmişti. İlçenin tek duvarcı ustasıydı. Yıkılan evlerin ve kamu binalarının yeniden yapılması için ona ihtiyaç duyacaklarını bildiklerinden, ilçenin yeni sahipleri ona ve ailesine dokunmamışlardı; ama hayatların, rüzgârdan hızlı yer değiştirdiği bu küçük yerde, her an başına bir şey gelebilirdi. Acaba odunlukta arama mı yapıyorlar diye düşünürken, çocuğun ağlamaklı sesini duydu. Bir insanın ağlama sesinin onu mutlu edeceği, kırk yıl düşünse aklına gelmezdi.

Kapıdaki teli alelacele açayım derken tel eline battı. Sesiz bir iç çekişle kapıyı açtı. Karşısında İbrahim'i görünce korkusu tamamıyla şaşkınlığa dönüşürken sordu. "Baban nerede?"

İbrahim, deniz mavisini gözleriyle önce Kemal Usta'nın gözlerine, sonra yere baktı. Kemal Usta, çocuğa sarılıp onu kendine doğru çekerken, İbrahim'in çılgılığıyla yere bıraktı. Sarılırken sol kolunu sıkıyordu ve İbrahim'in canı fena yanıyordu. Hemen çocuğu saklarcasına ceketinin altına alarak eve girdiler. Eşi, paşanın evinde temizlikteydi hâlâ. Küçük kızını da sabah giderken komşuya bırakmışlardı. İbrahim'in üstündeki, şeker çuvalından dikilmiş elbisesini soyarak yarasına baktı. Eşinin, komşunun giderken onlara bıraktığı ineğinden, akşam sağdığı sütle mayaladığı yoğurdu yanık bölgesine sürdü. Çocuğun dal

gibi ince bedeni titremeye başladı. Mavi gözlerini sabitleyemiyordu. Sendeleyerek, yan tarafındaki sedirin üstüne düştü. Kemal Usta çocuğu düzgün bir şekilde uzatıp, başının altına yastık koyarken, yarı baygın İbrahim sayıklarcasına su istedi. Korkudan, açlıktan ve susuzluktan kurumuş dudaklarına su değeri değmez su taşı anında boşaldı. Kemal Usta bir tas su daha almak için testiyi getirmeye giderken, çocuğun aç olduğunu ve henüz ağzından hiçbir kelime çıkmadığını fark etti. Sac ekmeğine sarılmış bir parça kuru çökelek ve bir tas su ile yeniden İbrahim'in başına geldiğinde çocuk derin bir uykuya dalmıştı bile. Soru sormak yerine, eşinin gelmesini beklemek üzere yer minderine oturdu.

Eski dostunun başına gelenleri tahmin ediyordu; ama ne kadar geç öğrenirse sanki o kadar iyiydi. Fatma geldiğinde çocukla ilgilenirdi nasıl olsa. İkinci tütününü yeni sarmıştı ki Fatma ve kızı Gule kapıdan içeri girdiler. Hemen önlerine geçip Fatma'ya olanları bir çırpıda anlatıverdi. Fatma çocuğun başına gelip saçlarını okşadı. Alnı ateş gibi yanıyordu. Koşarak bir leğen su ve iki büyük bezle içeri girdi. Çeşmeyi evin yanına yapan kocasına bir daha dua etti. Bezleri suya batırıp, çocuğun alnına ve vücuduna yapıştırdı. Suyun soğukluğuyla İbrahim inlemeye başladı. İnlemeler kısa süre sonra sayıklamalara dönüştü. Çocuk sayıkladıkça Fatma hıçkırıklara boğuldu. Saatler sonra bedenindeki ateş leğendeki suya geçti. Çocuğun uykuya daldığını gören Fatma, hem mutfak hem kiler olarak kullandıkları odaya geçip, ocağı yaktı. Yanan odunların üzerindeki kararmış tencerenin içerisine su ve aylardır sakladığı guliği ekledi.

Çökelek, kuru soğan ve ekmele birlikte gulik çorbasını yer

sofrasına serdiğinde İbrahim de gözlerini açmış, merakla ve terdirgin bakışlarla çevresini izliyordu. Eğilip İbrahim'i alnından öptü. Bir damla gözyaşının çocuğun alnına düştüğünü ikinci defa eğilip öpünce hissetti.

Çocuğu kaldırarak yarasını temizleyip, samanlıktan getirdiği yumurtanın akını yanık olan bölgeye sürdü. Bunun yoğurttan çok daha etkili olduğunu önceden deneyimlemişti. Sofraya oturmadan önce İbrahim'e bir sürü soru sordular. Aldıkları cevaplar kısa kısa ve dehşet vericiydi. Öyle kötü şeyler yaşanmıştı ki o günden beridir o coğrafyada sorular, cevaplardan hep utanır oldu. İbrahim ve Kemal Usta'nın ailesi için artık sorular sağır, cevaplar dilsizdi. İbrahim, adının çorba olduğunu yeni öğrendiği sıvıyı kafaya dikip içerken, içini ve yüreğini nasıl böyle ısıttığına çok şaşırı. Daha sonra ne zaman çorba içse, Kemal Usta'nın ailesine katıldığı o akşam yemeği, ince bir sızı olarak içini yakacaktı.

Duvar örmenin mahareti de Kemal Usta ve ailesinin sürgüne düşmesine engel olamadı. Karlar eridiğinde, yanlarında İbrahim, sırtlarında taşıyabilecekleri kadar yiyecek ve üstlerinde uzun yolculukta lime lime olacak giysileriyle, "tarihöncesi köpekler havlamaya başlayınca"* kara vagonlara bindirilip, meçhule yolculuğa çıkarıldılar.

***

---

* Cemal Süreya

Kaderleri ve kederleri yollara yazılmış binlerce insan gibi onlar da gurbet acısını hissederek yaşamaya mahkûmdular artık. Yolculuk günlerce sürdü. Yük vagonlarında, yemek ve su verilmeden, ihtiyaçları için dışarıya çıkmalarına müsaade edilmeden günlerdir yolculuk yapıyorlardı. Arada bir tren duruyor, başka vagonlardan gelen çığlıklara bazen birkaç el silah sesi eşlik ediyor ve tren yine hareket ediyordu.

Tren her durduğunda vagonun içi iyice sessizliğe gömülüyor, kapılar açılırsa dışarıda neyle karşılaşacaklarını bilememenin tedirginliğiyle, vagondakiler birbirlerine sokularak, kirli ve yapışkan bedenlerinin tanıdık kokusundan güç almaya çalışıyorlardı. Fatma da iki çocuğu fistanının altına doğru alıp, çocukları kendine doğru çekerek, kulaklarını kapatmaya çalışıyordu. Bu vagonlarda daha önceden hayvan taşındığı için hayvan pisliğine bulaşmış giysilerinin içinde, dışarıdan bakanlar için ne kadar kötü göründüklerini, günler sonra bırakıldıkları istasyonda, onlara iğreti bakan insanların gözlerinde görmüşlerdi. Ölüm korkusu ve kendini hissettirmeye başlayan gurbetin o iğrenç kokusu, çocukluğunun iki ana duygusu olarak İbrahim'in belleğindeki yakıcılığını korumaya her zaman devam etmişti.

Dillerini bilmediği insanların köylerine dört asker nezaretinde götürülüp bırakıldılar. Fatma'nın, paşanın evinde öğrendiği birkaç kelime ile Kemal Usta'nın hükümet binasını onarıırken öğrenebildiği kadarıyla, yeni hayatlarına tutunmak zorundalardı. Onlara şaşkın, acıyan ve ürkerek yaklaşan yeni komşularıyla tanışmaları da hızla akan dünyalarında yeni bir dönüm noktasıydı.

Çocuklar her zamanki gibi daha korkusuzca, yeni gelen ailenin çevresini sarmış, kendi aralarında bağrışıp gülüşüyorlardı. Kimin kimden korktuğunun tam olarak anlaşamadığı,

temkinli selamlaşmayla başlayan ilişkileri, çevrelerini saran çocukları güçlü sesiyle kovan köyün muhtarının uzattığı elle ete kemiğe büründü.

“Kızdırmeyin bene, dağılın baken!”

Az da olsa Türkçeyi bildiğini sanan usta, hiçbir şey anlamadan karısına baktı. Muhtar da kadınlı konuşsun diye hanımını çağırması için oğluna seslendi.

“Şu anneni bi ünleyive bakam bizim oğlan.”

Köyün muhtarı Mehmet Efe, efeliği hak edecek heybeti ile çocukları dağıtıp meydana geldiğinde, daha önce hükümet tarafından geleceği bildirilen bu “vahşi” insanları süzmeye başladı. Dal gibi ince, üstleri başları yırtık ve kir içinde, uzun bıyıklı erkeği, garip eşarplı kadını, kısa kesilmiş siyah saçlarıyla erkek mi kız mı olduğunu ancak giydiği etekten anlayabildiği küçük kıızı ve sadece gözleri kendilerine benzeyen kavruk yüzü erkek çocuğunu dikkatle süzdükten sonra, tedirgin edici bir halleri olmadığına karar vererek yanlarına yaklaştı. Elini Kemal Usta’ya uzattı. Kemal Usta elini önce ceketine sürdü sonra kendi elinin iki katı olan eli tutarak tokalaştı.

“Türkçe bilin mi?”

“He az bilerem.”

“İyi bakem, gelin benle gari.”

Sadece “gel” ve “iyi”yi anlamıştı Kemal Usta. Toparlanıp muhtarın arkasından yürümeye başladılar. Köyün çocukları ha bire arkalarına geçip aralarında konuşup gülsüyüyorlardı. Daha sonra öğreneceklerdi ki onlar gelmeden önce, kuyruklu oldukları haberi gelmişti köye. Çocuklar da arkalarına dolanıp, kuyruk arıyorlarmış meğerse. Bu kuyruklu yalanın gerçek olduğuna köyün çocukları uzun süre inandılar. Ta ki köyün altındaki derede İbrahim’i çırılçıplak yüzerken görene kadar.